

ASIA Hämeenlinnan kansallisen kaupunkipuiston perustaminen

HAKIJA Hämeenlinnan kaupunki

HAKEMUS JA PÄÄTÖKSENTEON KANNALTA KESKEISET ASIAKIRJAT

Hämeenlinnan kaupunginhallitus on 19.5.2 000 esittänyt kansallisen kaupunkipuiston perustamista Hämeenlinnaan ja toimittanut sitä koskevan hakemuksen ympäristöministeriöön. Hakemus perustuu Hämeenlinnan kaupunginvaltuuston 17.5.2 000 tekemään päätökseen.

Hakemus käsittää kansalliseksi kaupunkipuistoksi esitetyn alueen yksityiskohtaisen rajauksen, selostuksen perustamishakemukseen sekä hakemuspäivämäärään mennessä saadut, maankäyttö- ja rakennuslain edellyttämät suostumukset yksityismaiden tai -kiinteistöjen osalta sekä vastaavat lausunnot valtion asianomaisilta omistusoikeuden haltijoilta.

Hakemuksen jättövaiheessa osa lain edellyttämistä suostumuksista puuttui. Hämeenlinnan kaupunki jatkoi suostumusten hankintaa. Kahdelta omistajataholta ei suostumusta kuitenkaan saatu. Kaupunki toimitti 13.12.2 000 ympäristöministeriölle tämän mukaisesti tarkistetun rajauksen. Hämeenlinnan kaupunki ilmoitti samalla ministeriölle pyrkivänsä sisällyttämään alkuperäisestä ehdotuksesta puuttumaan jääneet alueet kansalliseen kaupunkipuistoon eri hakemuksella saatuaan niistä suostumukset.

ALUEET, JOITA HAKEMUS KOSKEE

Hakemus koskee Hämeenlinnan kaupungissa Vanajaveden rannoilla sekä Aulangonjärven ympäristössä sijaitsevien puistojen, rakennettujen kulttuuriympäristöjen, virkistys- ja luonnonsuojelualueiden sekä kaupunkimetsien yhdessä muodostamaa kansallisesti arvokasta kokonaisuutta. Kansalliseksi kaupunkipuistoksi ehdotetun alueen historiallisen ja kulttuurisen ytimen muodostaa Hämeen keskiaikainen linna ympäristöineen. Linnan pohjoispuolella on merkittävä kaupunkikasarmialue, joka on palvellut sekä venäläistä että suomalaista varuskuntaa. Lännessä linna ja kasarmialue rajautuvat maisemallisesti Ojoisten kartanoon, joka on yksi kolmesta linnaa varten perustetusta kartanosta Hämeenlinnassa. Linnaa vastapäätä Vanajaveden toisella puolella sijaitsee Varikonniemi muinaismuistoalueineen sekä Sisä-Suomen suurimpaan sahaan kuuluneine tiilirakennuksineen. Varikonniemi rajautuu puolestaan rautatiealueeseen, jossa sijaitsee Suomen ensimmäisen rautatien pääteasema. Puistojärjestelmä ja osa puukujanteista on peräisin tuolta jalta.

Ruutukeskustan eri aikakausia edustavat rantapuistot ja ns. koilliskulman puutalokorttelit, Hämeenlinnan lyseo, Sibeliuspuiho ja kirjastotalo yhdistävät linnan ympäristön keskustaan ja sen eteläpuolisiin vesialueisiin. Tälle alueelle antavat puolestaan leimansa molemmin puolin Vanajavettä eri

vaiheissa rakennetut tiilipintaiset tai rapatut laitos- ja teollisuusrakennukset, joista vanhimmat ovat peräisin 1800-luvun ensimmäisiltä vuosikymmeniltä ja uusimmat 1960-luvulta.

Maaherra Otto Rehbinderin 1840-luvulla rakennuttama romanttinen puisto - Kaupunginpuisto - liittyy Hämeen linnan - Linnan kasarmien -Ojoisten alueen vastarannalla sijaitsevaan Aulangon alueeseen. Aulanko on sekä puistoarkkitehtonisesti, maisemallisesti että luonnonsuojellullisesti arvokas osa ehdotettua kansallista kaupunkipuistoa. Eversti Hugo Standertskjöldin 1880-luvulla rakennuttama puisto tekolampineen ja -raunioineen sekä graniittisine torneineen, huvimajoineen ja veistoksineen muodostaa romanttisen puistoparin Kaupunginpuistolle. Aulangon osin funkistyylistä hotellia ympäröivät oloissamme poikkeuksellisen laajat, hoidetut viheriöt lehmuskujanteineen sekä golf- ja tenniskenttineen. Aulangontien ja Aulangonjärven välinen metsäalue on pääosin luonnonsuojelualuetta. Sen korkeimmalta kohdalta - entiseltä linnavuorelta - avautuu tunnettu näkymä Aulangonjärven pistävälle Lusikkaniemelle ja sen takaiselle Hätilän-Ilamon metsäseudulle. Tätä kautta ehdotettu kansallinen kaupunkipuisto avautuu laajasti ympäristöönsä.

ALUEITTEN MAANOMISTUS

Pääosa maa-alueista ja merkittävimmät rakennuskokonaisuudet ovat Hämeenlinnan kaupungin ja valtion omistuksessa. Valtion omistaja- tai hallinnoijatahoja ovat puolustusministeriö, Metsäntutkimuslaitos, Metsähallitus ja Valtion kiinteistölaitos. Keskustan ns. koilliskulman puutalokortteleiden rakennuskannasta osa on yksityisten asunto-osakeyhtiöiden omistuksessa.- Vanajaveden sairaala-alue kuuluu Hämeenlinnan seudun kansanterveystyön kuntayhtymälle. Aseman seudun, rata-alueen sekä pääosan ratapenkereestä omistavat VR-yhtymät Oy ja Ratahallintokeskus. Osa ratapenkereen Vanajaveden puoleisesta ranta-alueesta on Metsä-Serla Oy:n omistuksessa. Tilakohmainen omistajaluettelo on hakemusasiakirjoissa.

KAAVALLINEN TILANNE JA SUOJELUPÄÄTÖKSET

Hakemuksessa kansalliseksi kaupunkipuistoksi esitetyn alueen säilyttämistä ja kehittämistä säätelevät eri aikoina tehdyt ja hyväksytyt asema- ja yleiskaavat. Keskusta-alueeseen liittyvät Vanajaveden ranta-alueet rakennuskorttelineen ja puistoinen on asemakaavoitettu. Rantapuistot ja ns. koilliskulman rakennuskorttelit ovat kaavassa säilytettäviä ympäristöjä. Keinusaareissa asemakaava antaa mahdollisuuden olemassaolevan rakennuskannan joustavalle käytölle, mikä tukee osaltaan niiden säilyttämispyrkimyksiä. Suojelumerkintöjä on kaavassa vähän, mutta alueiden säilyminen on omistuksen ja käytön puolesta turvattu. Verkatehtaan teollisuusaluetta kehitetään monipuolisena kaupunkikulttuurin keskuksena. Vanhat viljamakasiinit on vaiheittain otettu taidemuseon käyttöön.

Asemakaavassa ei ole yksilöityjä suojelumääräyksiä Hämeen linnalle ja sen lähiympäristölle. Hämeenlinna on suojeltu muinaismuistolailalla (295/1963). Hämeenlinnan-Keskusvankilan alue on museoviraston hallinnassa ja hoidossa. Osa linnaan liittyvistä rakennuksista merkittävä osa Linnan kasarmin rakennuksista on suojeltu valtion omistamien rakennusten suojelusta annetulla asetuksella (480/1985). Ojoisten linnakartanon yleiskaavamerkintä sisältää vaihtoehtoiset käytöt (AK/PY), jotka on jatkossa tarkoitettu yksilöidä. Alue on osa laajemmasta, kaupunginvaltuuston vuonna 1984 hyväksymästä yleiskaavasta.

Oikeusvaikutteisessa, vuonna 1992 vahvistetussa yleiskaavassa Varikonniemen rannat on merkitty lähivirkistysalueeksi. Saharakennusten alue on julkisten palveluiden ja hallinnon aluetta. Muinaismuistojäännös on merkitty muinaismuistoalueeksi. Se on myös muinaismuistolain (295/1963) suojaama. Kaikkia mainittuja alueita koskee ympäristön säilyttävä määräys. Asemarakennus siihen kuuluvine puistoinen ja ulkorakennuksineen kuuluu valtakunnallisessa luokituksessa säilytettäviin ympäristöihin. Niiden säilyminen ja asianmukainen hoito on turvattu ympäristöministeriön, museoviraston, ratahallintokeskuksen, Valtion kiinteistölaitoksen, VR-yhtymä Oy:n ja Metsäntutkimuslaitoksen 21.9.1998 tekemällä keskinäisellä sopimuksella.

Aulangon yleiskaavamerkinnot ovat yleispiirteisiä ja sopusoinnussa kansallisen kaupunkipuiston tavoitteiden kanssa. Aulangontien ja Vanajaveden alue on asemakaavoitettu. Asemakaava on käyttötarkoitusta koskevilta merkinnöiltään sopusoinnussa kansallisen kaupunkipuiston tavoitteiden kanssa. Aulangon luonnonsuojelualueen valtionmaat on rauhoitettu asetuksella (1437/1991). Suojelualueella olevat Hugo Standetskjödin rakennuttamat rakennukset ja puistorakenteet on suojeltu valtion omistamien rakennusten suojelusta annetulla asetuksella (480/1985). Lusikkaniemi ja siihen liittyvä rantakaistale on rauhoitettu vuonna 1992 Hämeen ympäristökeskuksen päätöksellä (168A231). Aulangolla on kaksi kohdetta, jotka sisältyvät valtioneuvoston päätökseen Euroopan yhteisön Natura 2 000 -verkoston Suomen ehdotuksen hyväksymisestä 20.8.1998.

SUOSTUMUKSET JA LAUSUNNOT

Kaikilta yksityisiltä omistajatahoilta on saatu suostumus alueen tai rakennuksen sisällyttämiseksi ehdotettuun kansalliseen kaupunkipuistoon. Valtion asianomaisilta tahoilta on saatu suostumus tai lausunto. Osaan suostumuksista on kirjattu erityisehtoja. Lausunnonantajat korostavat toimintaedellytystensä turvaamista kansallista kaupunkipuistoa perustettaessa. Suostumukset ja lausunnot ovat hakemusasiakirjoissa.

ASIAN VALMISTELU

Hämeenlinnan kaupunki aloitti kansallisen kaupunkipuiston perustamiseen tähtäävät valmistelut jo vuonna 1997, jolloin kansallisen kaupunkipuiston säännökset sisältyivät rakennuslakitoimikunnan tekemään ehdotukseen uudeksi maankäyttö- ja rakennuslaiksi (Komiteamietintö 1997:16). Maankäyttö- ja rakennuslain ollessa vielä eduskunnan käsiteltävänä Hämeenlinnan kaupunginvaltuusto hyväksyi 20.1.1999 yleisperiaatteen ja suuntaviivat kansallisen kaupunkipuiston valmistelemiseksi. Maankäyttö- ja rakennuslaki astui voimaan 1.1.2000. Kaupunginhallitus päätti pian tämän jälkeen 10.1.2000 tehdä ympäristöministeriölle periaate-esityksen kansallisen kaupunkipuiston perustamiseksi Hämeenlinnan.

Hämeenlinnan kaupunki on hankkeen valmistelun aikana järjestänyt tiedotus- ja keskustelutilaisuuksia sekä kaupunkilaisille että asianosaisiksi katsotuille tahoille. Ensimmäinen tilaisuus järjestettiin 17.11.1998. Tilaisuudesta tiedotettiin laajalti. Seutukunnan päällehdeissä Hämeen Sanomissa julkaistiin tilaisuutta koskeva kuulutus 15.11.1998. Seuraava virallisuonteinen yleisötilaisuus järjestettiin Hämeenlinnan Raatihuoneella 25.11.1999. Sitä koskeva kuulutus julkaistiin Hämeen Sanomissa ja Kaupunkiuutisissa. Omistajatahoille kaupunki järjesti oman tilaisuuden Hämeen linnan tiloissa 10.12.1999. Kaikille omistajatahoille oli lähetetty kutsu etukäteen.

Virallislousteisten tilaisuuksien lisäksi asiaa on esitelty laajasti sekä ammatti- että sanomalehdissä sekä erilaisissa seminaareissa. Valmistelutyön yhteydessä on tehty kaksi opinnäytetyötä aiheesta. Toinen opinnäytetöistä perustuu asukkaiden ja yrittäjien haastatteluihin ja heille lähetettyihin aihetta koskeviin kyselyihin. Myös tämä aineisto on ollut Hämeenlinnan kaupungin käytettävissä kansallisen kaupunkipuiston perustamishakemusta valmisteltaessa.

Valmistelutyön yhteydessä ei ole tehty uusia rakennus-, maisema- tai luontoinventointeja. Valmistelu on siten perustunut saatavilla olevaan tietoon ja eri tarkoituksia varten tehtyihin perusselvityksiin.

PÄÄTÖS

Ympäristöministeriö on päättänyt perustaa Hämeenlinnan kaupunkiin maankäyttö- ja rakennuslain 68 §:ssä tarkoitettun kansallisen kaupunkipuiston. Kansallisen kaupunkipuiston rajat on merkitty yhtenäisellä mustalla viivalla tämän päätöksen liitteenä olevalle karttapohjalle 1:10 000 (KARTTALIITE).

PUISTOA KOSKEVAT MÄÄRÄYKSET

Perustamispäätökseen ei ole katsottu tarpeelliseksi ottaa MRL 70 §:ssä tarkoitettuja määräyksiä. Alueen hoidon ja käytön kannalta tarpeelliset määräykset annetaan hoito- ja käyttösuunnitelmassa, jonka Hämeenlinnan kaupunki laatii yhteistyössä Hämeen ympäristökeskuksen kanssa.

Alueen maankäyttöä ohjaavat voimassaolevat kaavat.

Hämeenlinnan kansalliseen kaupunkipuistoon kuuluvan alueen kaavoituksessa ja muussa alueeseen vaikuttavassa suunnittelussa ja päätöksenteossa on otettava huomioon puistoa koskevat, hoito- ja käyttösuunnitelman yhteydessä annettavat määräykset.

PÄÄTÖKSEN PERUSTELUT

Alue, jota Hämeenlinnan kaupunki on esittänyt kansalliseksi kaupunkipuistoksi, sijaitsee MRL:n 68 §:n 1 mom:ssa tarkoitettulla tavalla kaupunkimaisessa ympäristössä ja sisältää mainituissa lainkohdassa tarkoitettuja kulttuuri- ja luonnonmaisemien kauneusarvoja sekä historiallisia ominaispiirteitä. Siihen liittyy myös kaupunkikuvallisia, sosiaalisia ja virkistysellisiä sekä muita lainkohdassa tarkoitettuja säilytettäviä ja hoidettavia erityisarvoja. Kaupunkirakenteellisen sijainnin, yleisten ominaispiirteiden sekä säilytettävien ja hoidettavien erityisarvojen puolesta esitetty alue täyttää ko. lainkohdan kansallisen kaupunkipuiston perustamiselle asettamat vaatimukset.

MRL:n 68 §:n 2 mom:n mukaan kansalliseen kaupunkipuistoon voidaan osoittaa alueita, jotka tämän lain mukaisessa kaavassa on osoitettu puistoksi, virkistys- tai suojelualueeksi, arvokkaaksi maisema-alueeksi tai muuhun kansallisen kaupunkipuiston kannalta sopivaan käyttöön. Kansalliseksi kaupunkipuistoksi esittämäänsä alueeseen Hämeenlinnan kaupunki on ottanut mukaan toisaalta alueita, jotka asema- tai yleiskaavoissa on osoitettu puistoksi tai erilaisiksi virkistys- ja suojelualueiksi toisaalta alueita, jotka mainituissa kaavoissa on osoitettu aluilla olevien yleisten ominaispiirteiden ja erityisarvojen säilymisen ja asianmukainen hoidon kannalta sopivaan käyttöön. Osa alueista on suojeltu ja niiden asianmukainen hoito turvattu

kansallisella lainsäädännöllä. Myös tämän lainkohdan mukaiset edellytykset päätöksenteolle ovat siten olemassa.

Kansalliseksi kaupunkipuistoksi esitettyyn alueeseen on otettu pääasiassa Hämeenlinnan kaupungin ja valtion omistuksessa olevia alueita. Valtion omistusoikeudenhaltijoilta kaupunki on hankkinut lausunnot. Muita alueita puistoon on otettu vain, mikäli kaupunki on saanut omistajataholta asianmukaisen suostumuksen.

MRL:n 69 §:ssä säädetään kansallisen kaupunkipuiston perustamisesta. Sen mukaan puisto voidaan perustaa kunnan hakemuksesta tai jos kunta sitä lausunnossaan puoltaa. Hämeenlinnan kaupunki on tehnyt kansallista kaupunkipuistoa koskevan perustamishakemuksen kaupungin valtuuston 17.5.2000 tekemän päätöksen perusteella.

SOVELLETUT OIKEUSOHJEET

MRL 68, 69, 70 §

PÄÄTÖKSEN VOIMAANTULO

Tämä päätös astuu voimaan sen saatua lainvoiman.

MUUTOKSENHAKU

Tähän päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Valitus voidaan tehdä sillä perusteella, että päätös on lainvastainen. Valitusosoitus on liitteenä.

Ympäristöministeri Satu Hassi

Ylitarkastaja Jukka-Pekka Flander

PÄÄTÖS

Hämeenlinnan kaupunki

TIEDOKSI

Hämeen ympäristökeskus
Hämeen liitto
Puolustusministeriö
Valtion kiinteistölaitos
VR-yhtiöt Oy
Ratahallintokeskus
Yksityiset omistajatahot

LIITTEENÄ

Hämeenlinnan kansallisen kaupunkipuiston rajauskartta
Valitusosoitus